

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ҒЫЛЫМ КОМИТЕТІ
Ш.Ш.УӘЛИХАНОВ АТЫНДАҒЫ ТАРИХ
ЖӘНЕ ЭТНОЛОГИЯ ИНСТИТУТЫ

«EDU.E-HISTORY.KZ» ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

№ 1 (1) қаңтар-наурыз 2014

ISSN 2710-3994

EDU.E-HISTORY.KZ
электрондық ғылыми
журнал

2014, № 1(1)

EDU.E-HISTORY.KZ
электронный научный журнал

2014, № 1(1)

EDU.E-HISTORY.KZ
electronic scientific journal

2014, № 1(1)

Құрылтайшы:

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі Ғылым комитеті
Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты

Басредактор

Әбжанов Хангелді Махмұтұлы

Редакциялық алқа:

Р. Абдуллаев (Өзбекстан), Н. Аблажей (Ресей), Б. Аяған, М. Әбусейітова, С. Әжіғали,
Н. Әлімбай, Б. Байтанаев, Қ. Жұмағұлов, Ғ. Кенжебаев, Б. Көмеков,
Мансура-Хайдар (Үндістан), Р. Масов (Тәжікстан), Ә. Мұқтар, В. Плоских (Қырғызстан),
Ю. Петров (Ресей), О. Смағұлов, Сон Ен Хун (Оңтүстік Корея), Е. Сыдықов,
У. Фиерман (АҚШ), А. Чубарьян (Ресей)

Жауапты редактор:

З. Теленова

Редактор:

Р. Көбеев

Редакцияның мекен-жайы:

050100, Қазақстан Республикасы,

Алматы қ.,

Шевченко көшесі, 28,

Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты,

«Edu.e-history.kz»

электрондық ғылыми журналының редакциясы

Телефон: +7(727)272-47-59

E-mail: edu.history@bk.ru

Электрондық мекен-жай: <https://edu.e-history.kz/>

Ғылыми журнал Қазақстан Республикасы Инвестициялар және даму министрлігінің
Байланыс, ақпараттандыру және ақпарат комитетінде 2014 ж. 29 қазанында тіркелген.
Тіркеу нөмірі № 14602-ИА. Жылына 4 рет жарияланады (электронды нұсқада).

Мақалаларды қайта бастырып жариялағанда, микрофильмге және басқа да көшірмелерге
түсіргенде міндетті түрде журналға сілтеме жасау қажет.

Учредитель и издатель:

Институт истории и этнологии им.Ч.Ч. Валиханова
Комитета науки Министерства образования и науки Республики Казахстан

Главный редактор

Абжанов Хангелді Махмұтович

Редакционная коллегия:

Р. Абдуллаев (Узбекистан), Н. Аблажей (Россия), Б. Аяган, М. Абусейтова, С. Ажигали,
Н. Алимбай, Б. Байтанаев, К. Жумагулов, Г. Кенжебаев, Б. Комеков,
Мансура-Хайдар (Индия), Р. Масов (Таджикистан), А. Муктар, В. Плоских (Кыргызстан),
Ю. Петров (Россия), О. Смагулов, Сон Ён Хун (Южная Корея), Е. Сыдыков,
У. Фиерман (США), А. Чубарьян (Россия)

Ответственный редактор:

З. Толенова

Редактор:

Р. Кубеев

Адрес редакции:

050010, Республика Казахстан,
г. Алматы,
ул. Шевченко, 28.

Институт истории и этнологии имени Ч.Ч. Валиханова,
«Edu.e-history.kz»

Редакция электронного научного журнала

Телефон: +7(727)272-47-59

E-mail: edu.history@bk.ru

Сайт журнала: <https://edu.e-history.kz/>

Научный журнал зарегистрирован в Комитете связи, информатизации и информации
Министерства по инвестициям и развитию Республики Казахстан, свидетельство о
регистрации: № 14602-ИА от 29.10.2014 г. Публикуется 4 раза в год
(в электронном формате).

При повторной публикации статей, съемке на микрофильмах и других копиях необходимо
обязательно ссылаться на журнал.

Founder and publisher:

Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology
of the Committee of Science Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan

Editor-in-chief:

Abzhanov Khangeldi Makhmutovich

Editorial board:

R. Abdullaev (Uzbekistan), N. Ablazhey (Russia), B. Ayagan, M. Abuseytova, S. Azhigali,
N. Alimbai, B. Baitanaev, K. Zhumagulov, G. Kenzhebaev, B. Komekov,
Mansura-Khaidar (India), R. Masov (Tajikistan), A. Muktar, V. Ploskikh (Kyrgyzstan),
Y. Petrov (Russia), O. Smagulov, Song Yong Hoon (South Korea), E. Sydykov,
W. Fierman (USA), A. Chubaryan (Russia)

Executive editor:

Z. Tolenova

Editor:

R. Kobeev

Editorial address:

050010, Republic of Kazakhstan,
Almaty,
28 Shevchenko Str.
Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology,
«Edu.e-history.kz»
Editorial electronic scientific journal
Phone: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59
E-mail: edu.history@bk.ru
Journal website: <https://edu.e-history.kz/>

The scientific journal is registered at the Committee for Communications, Informatization and Information of the Ministry for Investments and Development of the Republic of Kazakhstan, registration certificate: No. 14602-ИА dated October 29, 2014. The journal is published 4 times a year (in electronic format).

When re-publishing articles, shooting on microfilm and other copies, it is necessary to refer to the journal.

ҒТАХР / МРНТИ / IRSTI 03.20.

ҰЛТТЫҚ ИДЕЯ «МӘНГІЛІК ЕЛ» ЖӘНЕ ОНЫҢ ИНСТИТУЦИОНАЛДЫҚ РЕФОРМА БОЙЫНША ЖҮЗЕГЕ АСЫРЫЛУЫ

Досанова Р.Ш.

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ (Қазақстан, Алматы)

2-курс магистранты

Аңдатпа. Бұл мақалада «Мәңгілік Ел» ұлттық идеясының теоретикалық негізі және оның жүзеге асырылуы қарастырылады. Сонымен қатар, ұлттық идея мен 5 институционалды реформалар және 100 нақты қадамдар атты даму жобалардың негізгі тұжырымдамалары талқыланады. Және де «Мәңгілік Ел» ұлттық идеясының алғышарты ретінде Қазақстан ұлтының қалыптасу негізгі кезеңдері қарастылады. Ұлттық идеяны сараптау Геллнердің азаматтық немесе волонтаристік ұлтшылдық негізінде жасалады және соның арқасында ұлттық идеяны келешекте толыққанды асыру үшін қажет болатын негізгі жағдайлар мен құндылықтар анықталады.

Түйін сөздер: «Мәңгілік Ел» ұлттық идеясы, 5 институционалды реформалар, Қазақстан ұлтының қалыптасуы, Қазақстандық барабарлық, азаматтық ұлтшылдық

НАЦИОНАЛЬНАЯ ИДЕЯ "МӘНГІЛІК ЕЛ" И ЕЕ РЕАЛИЗАЦИЯ ПО ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ РЕФОРМЕ

Досанова Р.Ш.

КазНУ им. Аль-Фараби (Казахстан, Алматы),

магистрант 2 курса

Аннотация. В этой статье рассматривается теоретическая основа национальной идеи «Мангилик Ел» и ее воплощение. В статье также рассматриваются основные концепции, как из национальной идеи, так и из связанных с ней программ развития, таких как 5 институциональных реформ и 100 конкретных шагов. Также обсуждаются основные этапы становления нациестроительства в Казахстане как предпосылки созданию национальной идеи «Мангилик Ел». Анализ национальной идеи сводится к рассмотрению ее через призму идеи волонтаристского или гражданского национализма Э. Геллнера, что является важным, с точки зрения понимания необходимости развития определенных условий и ценностей для успешного воплощения национальной идеи в дальнейшем.

Ключевые слова: Национальная идея «Мангилик Ел», 5 институциональных реформ, нациестроительство, Казахская идентичность, гражданский национализм

THE NATIONAL IDEA "MANGILIK EL" AND ITS IMPLEMENTATION ON INSTITUTIONAL REFORM

Dosanova R.Sh.

Al-Farabi Kazakh NU (Almaty, Kazakhstan)

2nd year master's student

Abstract. This article examines the theoretical framework of the national idea «Mangilik El» and its implementation. It reviews basic concepts both in the national idea and relevant programs such as 5 institutional reforms and 100 concrete steps. Also it discusses main stages of nation-building process that were premise to «Mangilik El». Analysis of the national idea was done based on Gellner's view of civic or voluntaristic nationalism. This approach was helpful to understand necessary conditions and values that have to be developed for effective implementation of the national idea in future.

Keywords: National idea of «Mangilik El», 5 institutional reforms, nation-building process, Kazakhstani identity, civic nationalism

Кіріспе

2014 жылдың басында Қазақстан Республикасының Президенті өзінің жыл сайынғы «Қазақстан жолы - 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты жолдауында «Мәңгілік Ел» ұлттық идеясын жариялады, оның ағылшын тілінен аудармасы «Мәңгілік Ел/ Мемлекет» деген мағынаны береді. Сонымен, Мемлекет немесе Ұлт деген не? Классикалық Еуропа және Вебера анықтамасы бойынша, мемлекет пен ұлт бір әлеуметтік-саяси құрылымға негізделген. Кеңестік кезеңнен кейін бұл сөздердің мағынасы ауысты, себебі сол кезеңде ұлттық және этноцентристік саясат құқық теңсіздігіне, тіпті ұлттық келіспеушіліктерге әкелді. Сонымен бұл сұрақтың жауабын қалай табуға болады және болашақта орын алатын ұлт теңдігі жөніндегі келеңсіз ойлардың алдын алу үшін не істеу керек? Осы мақсатта Қазақстан тұрақтылық пен даму жолын қамтамасыз ететін жаңарту теориясын ұсынды. Аталған ұлттық жаңартуға негізделген саясат ұлттық жаңғырту деп аталады. Бұл 2013 жылы толығымен орындалып біткен алдыңғы «Қазақстан-2030» стратегиясымен логикалық сабақтасқан дамыту бағдарламасы. Салыстырмалы түрде, соңғы стратегия алдыңғысына қарағанда, жан-жақты мәселелерді қамтитын күрделі стратегия болып табылады.

«Қазақстан-2050» стратегиясы бірнеше бағдарламаны қамтиды: 5 институционалдық реформа, 100 нақты қадам, «Мәңгілік Ел» ұлттық идеясы және «Нұрлы жол». Жаңа стратегияның үлгілері келесі жылы әзірленеді. Әрбірінің өзіне тиесілі тапсырмасы болғанымен, олардың бір-бірімен өзара байланысы болуы керек. Бұл бөлімдер бір-бірімен өзара байланыста болу үшін қандай әрекеттер орындалады (бұл мәселе келесі параграфта қозғалады). Мысалы, 5 институционалдық реформа мен 100 нақты қадам бағдарламасын бір-бірімен алмастырға болады. Сонымен қатар «Нұрлы жол» бағдарламасы экономикалық саясат пен даму жолдарын қамтиды, сол себепті бұл бағдарламаны басқаларымен саясат арқылы байланыстыра аламыз. Стратегияның жан-жақты және жүйелі екендігін бағдарламалардың өзара байланысынан байқауға болады. Келесі сұрақ, ұлттық теңдікке қатысты мәселе қиын стратегияларды қалай біріктіруі мүмкін. «Мәңгілік Ел» түсінігі дұрыс таңдау болуы керек. Алайда бұл стратегияның не себепті дұрыс таңдау екеніне және басқа компоненттермен қандай байланыста болатындығы туралы нақты анықтама берілуі керек. Ұлттық құрылым процесі Қазақстан тәуелсіздігін алғаннан кейін басталды. Қазақстандағы ұлттық құрылым 25 жылдың ішінде көптеген жақсы нәтижелерге қол жеткізді, алайда бұл уақытша нәтиже, себебі ұлттық құрылым процесі ұзаққа созылатын процесс болып табылады. Алайда, жасалып жатқан істер мен жағдайлар үнемі ұлттық-құрылыс процесінің ішкі және сыртқы жағдайларына бағытын анықтап отырады. Ұлттық-құрылыс процесінің әрбір кезеңінде заманауи Қазақстан өзінің дара жолын қамтиды. Бұл процесс 25 жылдан астам уақытқа созылып, ұлттық-құрылыс әлі де бірнеше негізгі кезеңдерге бөлінуі мүмкін.

Бірінші кезең тәуелсіздік алған жылдары, яғни 90-шы жылдардан кейін басталды. Бұл кезеңде, яғни 1997 жылы қазақ тілінің ресми мәртебесін нығайта отырып, этникалық қарым-қатынас құралы ретінде орыс тілін орнықтыру барысында ұлттық таным белсенді үлес қосты.

Екінші кезең 2000 жылдардан кейінгі және соңғы он жылдыққа дейінгі уақытты қамтыды.

Бұл кезеңде экономикалық даму байқалды, себебі көші-қон кезінде өздерінің тарихи Отандарына оралып жатқан оралмандар саны өсті. Бірақ бұл процесс шектеулі болды, себебі мұнай бағасының қымбаттау кезеңі аяқталды. Соған қарамастан, оралмандардың келу процесі жалғасып, ұзақ мерзімдік нәтиже берді.

Үшінші кезең, Қазақстанның жаңа даму жолын анықтау процесіне жауапты Қазақстанның Халық Ассамблеясының функциясын қорғау ісіне байланысты болды. Ал 2010 жылы Қазақстан Халық Ассамблеясы Ұлттық бірлік доктринасын қабылдады. Бұл азаматтықты анықтау негізінде жасалған алғашқы әрекет болды. Бірақ келесі жылы Қазақстандықтардың ұлтын анықтау мәселесі талқыға салынды, алайда қазақтар сияқты орыстар мен ұйғырлар да жаңа қоғамдық таным процесіне дайын болмады. Осы көзқарасты қолдау үшін ҚЗСИ осы мәселеге байланысты зерттеу жүргізіп, этникалық қатынастың маңыздылығы дәлелденді. Азаматтықты анықтау отбасын және туыстықты анықтаудан кейінгі үшінші орынға орналасты.

Кесте 1: Азаматтық ұлттық-құрылыс үлгісі

1	Қазақстан этникалық ерекшеліктеріне қарамастан, бір ұлтқа бірігуі керек	79.1%
2	Қазақстан көпұлтты мемлекет, бірақ азаматтықты анықтау мәселесімен өзі айналысу керек	13.3%
3	Қазақстан қазақтардың мемлекеті, сол себепті қазақтар ғана Қазақстанның болашағын анықтай алады	3.2%
4	Жауап беруге қиналды	4.5%

1-кестеге сәйкес, ҚЗСИ-дің 2013 жылы жүргізген сауалнамасы бойынша, жауап беруші адамдардың көпшілігі (79.1%) Қазақстан этникалық ерекшеліктеріне қарамастан бір ұлтқа бірігуі керек деген нұсқаны таңдады. Қалған екі нұсқаны таңдаған адамдар азаматтықты анықтау кезінде қазақ халқы жетекші рөл атқару керек деген пікірде болды (13.3% және 3.2%). Сауалнаманың нәтижесі бойынша, осы уақыт аралығында халықтың ұлттық таным мағынасын қалай түсінетіндігі байқалды. Келесі жылы «Мәңгілік Ел» ұлттық идеясы жарияланғандығы бәрімізге мәлім, бұл идея бағдарламаның сауалнамадағы көрсеткіштермен сәйкес келуін қамтамасыз етеді.

Ұлттық идея негізгі құндылықтар болып табылатын- тұрақтылық, төзімділік және дін мен ұлт айырмашылықтарына қарамастан орнайтын теңдікке негізделеді. Қазақстандықтарды біріктіретін жалпы құндылықтарға - жалпы тарих, мәдениет пен тіл жатады. Және бұл өзгерістер ұлттық-құрылыстың төртінші кезеңін белгілейді. Бұл кезеңде екі тарихи оқиға орын алды: бірі Қазақ Хандығының құрылуына 550 жыл толуы болса, екіншісі Тәуелсіздіктің 25 жылдығы. Сол себепті бұл кезең ұлттық-құрылыс процесіне үлкен әсерін тигізді.

2015 жылы Қазақстан Республикасының Президенті «Қазақстанның ұлттық танымы мен бірлігін нығайту және дамыту» туралы жарлыққа қол қойды. Осы жарлыққа сәйкес ұлттық-құрылыс саясатына қатысты 4 негізгі қағида жарияланды: азаматтықты анықтау қағидасы; «Мәңгілік Ел» ұлттық патриоттық идеясының ұлттық тәуелсіздікке әсері; үш тілділік (Қазақ, Орыс және Ағылшын); «Мәңгілік Ел» идеясының жалғасуы.

Теориялық тұрғыда, «Мәңгілік Ел» идеясы Гельнердің ұлтшылдық туралы көзқарасымен ұқсас, әсіресе, волонтаристік ұлтшылдық (немесе азаматтық ұлтшылдық). Гельнердің ұлтшылдық туралы анықтамасы «Мәңгілік Ел» идеясына теориялық және сыни тұрғыдан қарауға көмектесті:

1) Ұлтшылдық - этникалық және саяси қауымдастықтың үнемі сәйкес келуі туралы идеологиялық ұсыныс.

2) «Егер екі адам бір-біріне деген ұлттық байланысты мойындаса, онда олар бір ұлтқа жатады...» Немесе белгілі бір адамдар тобы өздерінің этникалық және мәдени құндылықтарымен бөліссе, екі жақты құқық теңдігін мойындаса, бір-біріне адами көзқараста болса, олар бір топқа жатады. Өзара қарым-қатынасты мойындаған топ мүшелері ғана бір ұлтқа айналады.

3) Ұлтшылдықтың пайда болуы негізінен қоғамның аграрлық экономикалық қарым-қатынас түрінен өндірістік түрге өтуімен тығыз байланысты. Бірінші берілген анықтама талқылау мәселесі болып табылады. Қазақстанның барлық тұрғындары этникалық ұлтшылдық тұрғысында бір саяси жүйеге келе алмай, әр түрлі көзқарасты ұстанды. Этникалық құрылымда өзгеріс бола алмайды, ал азаматтардың ұлтшылдық туралы көзқарастарын бір жүйеге келтіру үшін және нәтижені жақсарту үшін саяси шеңбер құрылымын өзгерту керек. Мәселе азаматтық ұлтшылдық тұрғысында жүріп жатыр. Сондықтан бұл мәселе қазақстандықтардың келісімі бойынша шешіледі. Алайда сауалнаманың нәтижесі бойынша, қазақстандықтардың бұл мәселеге байланысты өздерін жайлы сезінбейтіндіктерін байқатты. Қоғамның пікірі мен азаматтық құқықтарын арттыруға қатысты тағы бір сауал туындайды. Гельнердің анықтамасына сәйкес, волонтаристік ұлтшылдық мына дерекке баса назар аударады: адамдар бір-бірінің алдындағы өзара құқықтары пен міндеттерінің тең екендігін мойындаса ғана, бір ұлтқа бірігеді. Осылайша, адамдар бір-бірінің мәдени құқықтарына құрметпен қарап, өз міндеттеріндей көңіл бөлсе, адамдардың өзара қарым-қатынасы өзгереді.

Бұл мақалада «Заңның үстемдігі» белгілеген, негізгі аспект болып табылатын 5 институционалдық реформаға жүгінеміз. Сондай-ақ, 2 негізгі аспект бар, «Кәсіби Үкімет құру Аппараты» және «Жауапкершілікті Үкімет». Сондықтан бес реформаның үшеуі Қазақстан қоғамының саяси құрылымы - «Заңның үстемдігіндегі» басты рөлдерді атқаратын есептілік пен жоғары кәсібилікке негізделген. Төртінші анықтамада ұлтшылдық түсінігіне индустрияландырудың әсері және «Нұрлы жол» экономикалық реформасы айқын түсіндіріліп, ұлтшылдық идеясына бағытталған экономикалық сұрақтар талқыланады. Осы орайда индустрияландырудың жаңа қоғамдық қатынаспен байланысы дамып, жеке адам бір қоғамның мүшесі ретінде және бірлікте өмір сүру мүмкіндігіне ие болады.

«Мәңгілік Елдің» екі қағидасы үшінші анықтамамен сәйкес келеді, олар «Жоғары экономикалық өсуге индустрияландыру және инновациялар негізінде қол жеткізу» және «Жалпыға ортақ еңбек қоғамы» болып саналады. 5 институционалдық реформа бойынша «Индустрияландыру мен экономикалық өсу» 50 нақты қадамды қамтиды. Оған қоса үш тілділік идеясы бойынша, (яғни қазақ, орыс, ағылшын тілдері) ағылшын тілі мен қазақ тіліне енетін латын алфавиті қазақстандық мамандар үшін әлемнің түкпір-түкпірімен ақпарат алмасу және технологияларды жаңғырту мүмкіндіктерін туғызады. Кейбір сарапшылардың пікірінше, ұлттық идеяның нақты ұсыныстары жоқ және ұлттық идеяның рөлін анықтауға жеткіліксіз дейді. Басқа сарапшылар ұлттық құқықтық пікірге қарамастан, қоғамда даму байқалады дейді. Әрбір сарапшының ұсынған пікірлерінде мағына бар. Бірақ еске сала кететін жайт, Қазақстан Халық Ассамблеясының функциясы бойынша, ұлтшылдық түсінігі адамдардың күнделікті өміріндегі заңды, саяси, қоғамдық және экономикалық түсінігімен өлшенеді, Гельнердің анықтамаларына сүйене отырып, қазақстандықтардың арасында жаңа қоғам орнату ұсынылады.

МАЗМҰНЫ

Атығаев Н. МОҒҰЛДАРДЫҢ ИСЛАМДЫ ҚАБЫЛДАУЫ (МЫРЗА МҰХАММЕД ХАЙДАРДЫҢ «ТАРИХ-И РАШИДИ» МӘЛІМЕТТЕРІ БОЙЫНША).....	8
Бейсеғұлова А. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҚАРАШАЙ ЖӘНЕ БАЛҚАР ЭТНОСЫНЫҢ САНЫ МЕН ГЕОГРАФИЯЛЫҚ ОРНАЛАСУЫ.....	16
Бейсенов А. САРЫАРҚА – КӨНЕ МӘДЕНИЕТ ӨЛКЕСІ.....	25
Бейсенов А., Жұмабекова Г., Базарбаева Г. САҚ ДӘУІРІНДЕГІ САРЫАРҚА ТАЙПАЛАРЫНЫҢ КӨРКЕМ МӘДЕНИЕТІ.....	32
Белоус Г.С. О.А. ШКАПСКИЙ ХІХ ҒАСЫРДЫҢ АЯҒЫ МЕН ХХ ҒАСЫРДЫҢ БАСЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ДАЛАСЫНДАҒЫ АГРАРЛЫҚ САЯСАТ ТУРАЛЫ.....	37
Досанова Р.Ш. Н.Ә. НАЗАРБАЕВ «МӘНГІЛІК ЕЛ» ИДЕЯСЫНЫҢ ГЕНЕРАТОРЫ.....	50
Досанова Р.Ш. ҰЛТТЫҚ ИДЕЯ «МӘНГІЛІК ЕЛ» ЖӘНЕ ОНЫҢ ИНСТИТУЦИОНАЛДЫҚ РЕФОРМА БОЙЫНША ЖҮЗЕГЕ АСЫРЫЛУЫ.....	56
Есімова Ж.Қ. ТЫҢ ИГЕРУ КЕЗЕҢІНДЕ ҚОС ТІЛ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ЭТНИКАЛЫҚ ҮДЕРІСТЕР.....	60
Есімова Ж.Қ. АЛҒАШҚЫ ТЫҢ ИГЕРУШІЛЕРДІҢ МӘДЕНИ-ТҰРМЫСТЫҚ ЖАҒДАЙЫ.....	74
Жеңіс Ж., А. Дияб Н. ИРАНЫҢ ҚАЗАҚСТАН МЕН ШЫҒАНАҚ ЕЛДЕРІМЕН ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫНДАҒЫ РОЛІ.....	85
Жеңіс Ж., М. Атик Султан К. ТӘУЕЛСІЗДІК АЛҒАННАН СОҢҒЫ ИРАНЫҢ ҚАЗАҚСТАНҒА РУХАНИ-МӘДЕНИ ЫҚПАЛЫ.....	91
Иембекова М.О. СИРИЯДАҒЫ ҚАҚТЫҒЫСТЫ РЕТТЕУ БАҒЫТЫНДАҒЫ ДИПЛОМАТИЯ ЖӘНЕ ОҒАН ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҚАТЫСЫ.....	97
Исламбекқызы Ж. ҚЫЗЫЛОРДА ОБЛЫСЫ ЖАЛАҒАШ АУДАНЫНА 1960-ШЫ ЖЫЛДАРЫ ҚОНЫС АУДАРҒАН ОТБАСЫЛАР.....	105
Исова Л.Т. ЖАҒАҢДАНУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯЛЫҚТЫҢ ГЕОСАЯСИ ӨЛШЕМДЕРІ.....	110
Исова Л.Т. ҚАЗІРГІ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАРДЫҢ ЖАҢА КЕЗЕҢДІК ЖҮЙЕСІ ҚАРСАҢЫНДАҒЫ СОЛТҮСТІК АФРИКА МЕН ТАЯУ ШЫҒЫС МЕМЛЕКЕТТЕРІ.....	119
Исова Л.Т. СЫРТҚЫ САЯСАТТАҒЫ ҚАЗАҚ-МОҢҒОЛ ҚАТЫНАСТАРЫНЫҢ БАСЫМ- БАҒЫТТАРЫ.....	127

Калемшариев Е. «МОҢҒОЛ ҚҰПИЯ ШЕЖІРЕСІ» ЖАЗЫЛҒАН УАҚЫТЫ ЖАЙЛЫ ҒАЛЫМДАРДЫҢ ПІКІР ТАЛАСТАРЫ.....	136
Камалов А.К., Сауданбекова Ш.Т. ҚАЗАҚТАР МЕН ЖАПОНДАРДЫҢ ҰЛТТЫҚ ДҮНИЕТАНЫМЫНДАҒЫ ЫРЫМ-ТИЫМ, РӘМІЗДЕР, СЕМИОТИКАЛЫҚ ТАЛДАУ.....	141
Картаева Т.Е. ТАРИХИ ЗЕРТТЕУЛЕРДЕГІ ФОТОДЕРЕКТЕРДІҢ ТАРИХИ-МӘДЕНИ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ.....	146
Қилыбаева П.Қ. ОРТАЛЫҚ АЗИЯДАҒЫ ҚАЗІРГІ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ БАЙЛАНЫСТАРДЫҢ ДАМУЫ.....	155
Қилыбаева П.Қ., Нұрсұлтанова Л.Н. ОРТАЛЫҚ АЗИЯ АЙМАҒЫНДАҒЫ СУ МӘСЕЛЕСІ: САЯСИ-ЭКОНОМИКАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ.....	163
Күзембаева Ә.Б., Байкушикова Г.С. ИЗРАИЛЬДІК ЛОББИЗМНІҢ АҚШ-ТЫҢ СЫРТҚЫ САЯСИ БАҒЫТЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ЫҚПАЛЫ ЖӨНІНДЕ.....	172
Күзембай С.А. АБЫЛАЙ ХАН – ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ АЗАТТЫҒЫНЫҢ СИМВОЛЫ («МӘҢГІЛІК ЕЛ» ҰЛТТЫҚ ИДЕЯСЫ МӘСЕЛЕСІ АЯСЫНДА).....	178
Құрманбаева Қ.С. САЯСИ ҚУҒЫН-СҮРГІНГЕ ҰШЫРАҒАНДАРДЫҢ АРЫЗ-ШАҒЫМДАРЫ ТАРИХИ ДЕРЕК РЕТІНДЕ (XX ғ. 20-30 жж.).....	184
Мақашева К.Н., Сейдахметова А.А. ОҢТҮСТІК АФРИКА РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ АПАРТЕИД ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ САЯСАТ МӘСЕЛЕСІ ЖӨНІНДЕ.....	189
Мақашева К.Н. ҚАЗАҚСТАН-ФРАНЦИЯ: ХХІ ҒАСЫРДАҒЫ СТРАТЕГИЯЛЫҚ СЕРІКТЕСТІК ЖӨНІНДЕГІ МӘСЕЛЕДЕ.....	199
Мейрманова Г.А., Жандыбаева С.С. ДАЛАЛЫҚ ЭТНОГРАФИЯНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	208
Мурзаходжаев Қ.М. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖӘДИДТІК ҚОЗҒАЛЫСТЫҢ ТАРИХНАМАСЫ.....	215
Нұрғазықызы Д. ЗИЯТ ШӘКӘРІМҰЛЫНЫҢ ТҰЛҒАЛЫҚ КЕЛБЕТІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫНА ЫҚПАЛ ЕТКЕН ФАКТОРЛАР.....	223
Рахимова А.А. СЕМЕЙ ҚЫЗДАР ПРОГИМНАЗИЯ МЕН ГИМНАЗИЯСЫНЫҢ ТАРИХЫНАН (1856-1917 ж.ж.).....	231
Серікқызы А. ХІХ-ХХ ҒАСЫРДАҒЫ ҚАЗАҚ ЗИЯЛЫЛАРЫНЫҢ ҒЫЛЫМИ ЖӘНЕ МӘДЕНИ- АҒАРТУШЫЛЫҚ ҚЫЗМЕТІ.....	243
Хайрулдаева А. ХІХ ҒАСЫРДЫҢ БІРІНШІ ЖАРТЫСЫНДАҒЫ ҚАЗАҚТАРДЫҢ ХИУА ЖӘНЕ ҚОҚАН ХАНДЫҚТАРЫМЕН ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТАРЫ ТУРАЛЫ ЖЫРАУЛАР ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫНДА.....	249

Хорват В.

ОРТАЛЫҚ АЗИЯНЫҢ АРЖАН ТИПТЕС ҚОРҒАНДАРЫН ЗЕРТТЕУ
МӘСЕЛЕЛЕРІ.....256

Шалагин А.В.

IV-XII ҒАСЫРЛАРДА ОРТАЛЫҚ АЗИЯ МЕН ҚАЗАҚСТАНДА ХРИСТИАНДЫҚТЫҢ
ЕНУІ ТУРАЛЫ ТАРИХИ КӨЗДЕРІ (КЕЙІНГІ АНТИКАЛЫҚ КЕЗЕҢ,
ОРТАҒАСЫРЛАР).....267

СОДЕРЖАНИЕ

Атыгаев Н. ИСЛАМИЗАЦИЯ МОГУЛОВ (ПО СВЕДЕНИЯМ «ТАРИХ-И РАШИДИ»МИРЗА МУХАММАД ХАЙДАРА).....	8
Бейсегулова А. ЧИСЛЕННОСТЬ И ГЕОГРАФИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ КАРАЧАЕВСКОГО И БАЛКАРСКОГО ЭТНОСА В КАЗАХСТАНЕ.....	16
Бейсенов А. САРЫАРҚА – КӨНЕ МӘДЕНИЕТ ӨЛКЕСІ.....	25
Бейсенов А., Джумабекова Г., Базарбаева Г. ХУДОЖЕСТВЕННАЯ КУЛЬТУРА НАСЕЛЕНИЯ САРЫАРКИ В ЭПОХУ САКОВ.....	32
Белоус Г.С. О.А. ШКАПСКИЙ ОБ АГРАРНОЙ ПОЛИТИКЕ В КАЗАХСКОЙ СТЕПИ В КОНЦЕ XIX – НАЧАЛЕ XX ВВ.....	37
Досанова Р.Ш. Н.А. НАЗАРБАЕВ ГЕНЕРАТОР ИДЕИ «МӘҢГІЛІК ЕЛ».....	50
Досанова Р.Ш. НАЦИОНАЛЬНАЯ ИДЕЯ "МӘҢГІЛІК ЕЛ" И ЕЕ РЕАЛИЗАЦИЯ ПО ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ РЕФОРМЕ.....	56
Есимова Ж.К. ЭТНОЯЗЫКОВЫЕ ПРОЦЕССЫ В УСЛОВИЯХ ДВУЯЗЫЧИЯ В ПЕРИОД ЦЕЛИНЫ.....	60
Есимова Ж.К. КУЛЬТУРНО-БЫТОВЫЕ УСЛОВИЯ ЖИЗНИ ПЕРВОЦЕЛИННИКОВ.....	74
Женис Ж., А. Дияб Н. РОЛЬ ИРАНА В ОТНОШЕНИЯХ КАЗАХСТАНА СО СТРАНАМИ ЗАЛИВА: ИСТОРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ.....	85
Женис Ж., М. Атик Султан К. ДУХОВНО-КУЛЬТУРНЫЕ ВЛИЯНИЕ ИРАНА В КАЗАХСТАН ПОСЛЕ НЕЗАВИСИМОСТИ.....	91
Иембекова М.О. ДИПЛОМАТИЧЕСКОЕ УРЕГУЛИРОВАНИЕ КОНФЛИКТА В СИРИИ И УЧАСТИЕ В НЕМ КАЗАХСТАНА.....	97
Исламбеккызы Ж. ПЕРЕСЕЛЕНЦЫ В ДЖАЛАГАШСКИЙ РАЙОН КЫЗЫЛОРДИНСКОЙ ОБЛАСТИ В 1960 ГОДАХ.....	105
Исова Л.Т. ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЕ ИЗМЕРЕНИЯ ЕВРАЗИЙСТВА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ.....	110
Исова Л.Т. ГОСУДАРСТВА СЕВЕРНОЙ АФРИКИ И БЛИЖНЕГО ВОСТОКА НАКАНУНЕ НОВОЙ ПЕРИОДИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ СОВРЕМЕННЫХ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ.....	119
Исова Л.Т. СЫРТҚЫ САЯСАТТАҒЫ ҚАЗАҚ-МОҢҒОЛ ҚАТЫНАСТАРЫНЫҢ БАСЫМ-БАҒЫТТАРЫ.....	127

Калемшариев Е. ТЕОРИИ УЧЁНЫХ О ВРЕМЕНИ СОСЛОВИЯ «СОКРОВЕННОГО СКАЗАНИЯ МОНГОЛОВ».....	136
Камалов А.К., Сауданбекова Ш.Т. СУЕВЕРИЯ И ОБЫЧАЙ В НАЦИОНАЛЬНОМ МИРОВОЗРЕНИИ КАЗАХОВ И ЯПОНЦЕВ. СЕМИОТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ.....	141
Картаева Т.Е. ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЕ ЗНАЧЕНИЯ ФОТОИСТОЧНИКОВ В ИСТОРИЧЕСКОМ ИССЛЕДОВАНИИ.....	146
Килыбаева П.К. МЕЖКУЛЬТУРНОЕ РАЗВИТИЕ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ.....	155
Килыбаева П.К., Нурсултанова Л.Н. ПРОБЛЕМА ВОДНЫХ РЕСУРСОВ В РЕГИОНЕ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ: СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ.....	163
Кузембаева А.Б., Байкушикова Г.С. К ВОПРОСУ О ВЛИЯНИЕ ИЗРАИЛЬСКОГО ЛОББИ В ФОРМИРОВАНИИ ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКОГО КУРСА США.....	172
Кузембай С.А. АБЛАЙ ХАН – СИМВОЛ СВОБОДЫ КАЗАХСКОГО НАРОДА (К ПРОБЛЕМЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕИ «МӘҢГІЛІК ЕЛ»).....	178
Курманбаева К.С. ЖАЛОБЫ-ЗАЯВЛЕНИЯ ПОЛИТИЧЕСКИХ РЕПРЕССИЙ КАК ИСТОРИЧЕСКИЙ ИСТОЧНИК (20-30-ЕГ. XX В.).....	184
Макашева К.Н., Сейдахметова А.А. К ВОПРОСУ ПОЛИТИКИ ЮЖНО-АФРИКАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ В УСЛОВИЯХ АПАРТЕИДА.....	189
Макашева К.Н. КАЗАХСТАН-ФРАНЦИЯ: К ВОПРОСУ О СТРАТЕГИЧЕСКОМ ПАРТНЕРСТВЕ В XXI ВЕКЕ.....	199
Мейрманова Г.А., Жандыбаева С.С. АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПОЛЕВОЙ ЭТНОГРАФИИ.....	208
Мурзаходжаев К.М. ИСТОРИОГРАФИЯ ДЖАДИДСКОГО ДВИЖЕНИЯ В КАЗАХСТАНЕ.....	215
Нургазы Д. ФАКТОРЫ, ПОВЛИЯВШИЕ НА ФОРМИРОВАНИЕ ЛИЧНОСТИ ЗИЯТА ШАКАРИМУЛЫ.....	223
Рахимова А.А. ИЗ ИСТОРИИ СЕМИПАЛАТИНСКОЙ ЖЕНСКАЯ ПРОГИМНАЗИИ И ГИМНАЗИИ (1856 – 1917 ГГ.).....	231
Сериккызы А. НАУЧНАЯ И КУЛЬТУРНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАЗАХСКОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ XIX-XX ВЕКА.....	243
Хайрулдаева А. ОТНОШЕНИЯ КАЗАХОВ С ХИВИНСКИМ И КОКАНДСКИМ ХАНСТВАМИ В ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ XIX ВЕКА В ТВОРЧЕСТВЕ ЖЫРАУ.....	249
Хорват В. ВОПРОСЫ ИССЛЕДОВАНИЯ КУРГАНОВ АРЖАНСКОГО ТИПА ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ.....	256

Шалагин А.В.

ИСТОРИЧЕСКИЕ ИСТОЧНИКИ ПО ВОПРОСУ ПРОНИКНОВЕНИЯ ХРИСТИАНСТВА В
ЦЕНТРАЛЬНУЮ АЗИЮ И В КАЗАХСТАН В IV-XII ВЕКАХ (ПОЗДНЯЯ АНТИКА,
СРЕДНИЕ ВЕКА).....267

CONTENTS

Atygaev N. THE ISLAMIZATION OF MOGHULS (ACCORDING TO MIRZA MUHAMMAD HAIDAR'S «TARIKH-I RASHIDI»).....	8
Beysegulova A. NUMBER AND GEOGRAPHICAL LOCATION OF KARACHAY AND BALKAR ETHNIC GROUPS IN KAZAKHSTAN.....	16
Beisenov A. SARYARKA - LAND OF ANCIENT CULTURE.....	25
Beisenov A., Jumabekova G., Bazarbayeva G. THE ART OF THE SARYARKA IN THE SAKA EPOCH.....	32
Belous G.S. O.A. SHKAPSKY ABOUT AGRARIAN POLICY IN THE KAZAKH STEPPE AT THE END OF XIX – THE BEGINNING OF THE XXTH CENTURIES.....	37
Dosanova Sh.R. N.A. NAZARBAYEV GENERATOR OF THE IDEA "MANGILIK EL".....	50
Dosanova Sh.R. THE NATIONAL IDEA "MANGILIK EL" AND ITS IMPLEMENTATION ON INSTITUTIONAL REFORM.....	56
Esimova K.Zh. ETHNO-LINGUISTIC PROCESSES IN THE CONDITIONS OF BILING IN THE PERIOD OF GOALINE.....	60
Esimova K.Zh. CULTURAL-CONDITIONAL CONDITIONS OF LIFE OF THE FIRST CHERRES.....	74
Zhengis Zh., A. Dyab N. THE ROLE OF IRAN IN RELATIONS BETWEEN KAZAKHSTAN AND THE GULF COUNTRIES: HISTORICAL ANALYSIS.....	85
Zhengis Zh., M. Atik Sultan K. SPIRITUAL-CULTURAL INFLUENCE OF IRAN TO KAZAKHSTAN AFTER PURCHASING INDEPENDENCE.....	91
Iembekova M.O. DIPLOMATIC SETTLEMENT OF THE CONFLICT IN SYRIA AND THE PARTICIPATION OF KAZAKHSTAN.....	97
Islambekkyzy Zh. SETTLERS IN THE DZHALAGASH REGION OF THE KYZYLORDA IN THE 1960TH YEARS.....	105
Issova T.L. GEOPOLITICAL MEASUREMENTS OF EURASIANS' IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION.....	110
Issova T.L. THE STATES OF NORTH AFRICA AND THE MIDDLE EAST ON THE EVE OF NEW PERIODIC SYSTEM OF THE MODERN INTERNATIONAL RELATIONS.....	119
Issova T.L. PRIORITY THE DIRECTIONS OF THE KAZAKH-MONGOLIAN RELATIONS IN FOREIGN POLICY.....	127
Kalemshariv Y. SCIENTISTS THEORIES ON THE TIME OF COMPOSITION OF THE "SECRET HISTORY OF MONGOLS".....	136

Kamalov A.K., Saudanbekov Sh.T.	
THE RITUAL CULTURE OF KAZAKH AND JAPANESE IN NATIONAL WOLDVIEWS. SEMIOTIC ANALYZE.....	141
Kartaeva E.T.	
HISTORICAL AND CULTURAL SIGNIFICANCE OF PHOTOGRAPHIC SOURCES IN HISTORICAL RESEARCH.....	146
Kilybaeva P.K.	
INTERCULTURAL DEVELOPMENT IN CENTRAL ASIA AT THE PRESENT STAGE.....	155
Kilybaeva P.K., Nursultanova L.N.	
THE PROBLEM OF WATER RESOURCES IN CENTRAL ASIAN REGION: SOCIO-ECONOMIC ASPECTS.....	163
Kuzembayeva B.A., Baikushikova S.G.	
INFLUENCE OF THE ISRAEL LOBBY IN SHAPING US FOREIGN POLICY.....	172
Kuzembay S.A.	
ABLAI KHAN - A SYMBOL OF FREEDOM OF THE KAZAKH PEOPLE(TO THE PROBLEM OF NATIONAL IDEA "MANGILIK EL").....	178
Kurmanbayeva S.K.	
COMPLAINTS-APPLICATIONS OF POLITICAL REPRESSION AS A HISTORICAL SOURCE(20-30YEARS OF XX CENTURY).....	184
Makasheva N.K., Seidakhmetova A.A.	
TO THE QUESTION OF THE POLICY OF THE SOUTH AFRICAN REPUBLIC IN THE CONDITIONS OF APARTHEID.....	189
Makasheva N.K.	
KAZAKHSTAN-FRANCE: TO A QUESTION OF STRATEGIC PARTNERSHIP IN XXI A CENTURY.....	199
Meirmanova A.G., Zhandibaeva S.S.	
RELEVANCE AGAINST CYBERCRIME.....	208
Murzakhodzhaev M.K.	
HISTORIOGRAPHY OF THE JADID`S MOVEMENT IN KAZAKHSTAN.....	215
Nurgazy D.	
THE FACTORS THAT AFFECTED THE FORMATION OF ZIYAT SHAKARIMULY`S PERSONALITY.....	223
Rakhimova A.A.	
FROM THE HISTORY OF THE SEMIPALATINSK FEMALE PROGYMNASIUM AND GYMNASIUM (1856 – 1917).....	231
Serikqyzy A.	
SCIENTIFIC AND CULTURAL AND EDUCATIONAL ACTIVITIES OF THE KAZAKH INTELLECTUALS OF THE XIX-XX CENTURY.....	243
Khairuldaeva A.	
RELATIONS OF THE KAZAKHS WITH THE KHIVA AND KOKAND KHANATES IN THE FIRST HALF OF THE XIX CENTURY IN THE ART OF ZHYRAU.....	249
Horvath V.	
PROBLEMS OF THE RESEARCH OF THE KURGANS OF ARZHAN-TYPE OF CENTRAL ASIA.....	256
Shalagin A.B.	
HISTORICAL SOURCES ON THE PENETRATION OF CHRISTIANITY INTO CENTRAL ASIA AND KAZAKHSTAN IN THE IV-XII CENTURIES (LATE ANTIQUITY, MIDDLE AGES).....	267

EDU.E-HISTORY.KZ

Электрондық ғылыми журналы

2014. 1 (1)

Бас редактор: Әбжанов Х.М.

Компьютерде беттеген: Зикирбаева В.С.

Жарияланған күні: 30.03.2014.

Пішімі 70x100/16. Баспа табағы 22,9.

Құрылтайшысы және баспагері:

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі Ғылым комитеті

Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты

Редакция мен баспаның мекен-жайы:

050010, Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй

ҚР БҒМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты

Тел.: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59

E-mail: edu.history@bk.ru.

Журнал сайты: <https://edu.e-history.kz>

Ш.Ш. Уәлиханов ат. ТЖЭИ басылған:

050010 Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй